

UTICAJ PRIMJENE ELEKTRONSKOG DNEVNIKA NA KVALITET KOMUNIKACIJE NASTAVNIKA I RODITELJA U ŠKOLAMA U BiH

EFFECTS OF E-DIARY ON THE QUALITY OF COMMUNICATION BETWEEN TEACHERS AND PARENTS IN SCHOOLS IN B&H

PhDc Senija Šehanović
"ARCON – in" d.o.o. Zenica; UNZE
A. Goldbergera broj 6, Zenica, BiH

PhD Emir Džambegović
Srednja medicinska škola u Tuzli
Krečanska ulica broj IX/37, Tuzla, BiH

REZIME

Reforma obrazovanja u Bosni i Hercegovini, akcentirala je i potrebu veće uključenosti roditelja u odgoj i obrazovanje djece. Kvalitet komunikacije nastavnika i roditelja ovisan je o informisanosti roditelja te su mnoge škole u BiH u tu svrhu uvele elektronski dnevnik. Neposredan cilj e-dnevnika je da roditelji, bez dolaska u školu, dobiju uvid u ocjene i izostanke djece. Nastavnici i roditelji dodatno očekuju ukupno poboljšanje međusobne komunikacije i efektivnosti procesa odgoja i obrazovanja. E-dnevnik kao kanal komunikacije jeste koristan i daje doprinos redovnom praćenju rezultata rada školske djece, ali kao samostalan nije dovoljan za kvalitetnu i efektivnu komunikaciju nastavnika sa roditeljima. Za bh. školstvo, važno je u ranoj fazi uvođenja e-dnevnika, skrenuti pažnju da oni nisu zamjena za roditeljske sastanke i razgovor nastavnika i roditelja o svim aspektima školskog života. Samo otvorena škola u kojoj su roditelji realno prisutni, znači doprinos uspješnom modelu komuniciranja u bh. školstvu. U radu su dati rezultati istraživanja uticaja korištenja e-dnevnika na kvalitet komunikacije između nastavnika i roditelja učenika tri škole u BiH.

Gljučne riječi: Kvalitet, obrazovanje, e-dnevnik, komunikacija nastavnika i roditelja

SUMMARY

Education reform in Bosnia and Herzegovina highlighted the need for greater involvement of parents in the education of their children. The quality of communication between teachers and parents depends on parents being well-informed, and many schools in B&H have introduced eDiary for this purpose. The immediate objective of eDiaries is that parents, without coming to school, gain insight into grades and absences of the children. Teachers and parents expect further improvement in interpersonal communication and effectiveness of the education process. eDiary as a channel of communication is useful, and contributes to regular monitoring of the results of school children, but on its own is not sufficient for high-quality and effective communication between teachers and parents. For education in B&H, it is important that in early stage of the introduction of the software eDiaries attention is drawn to the fact that it's not a substitute for parent-teacher meetings, collaboration or discussion on all aspects of school life. Just „open school“, where parents are really present, means a contribution to the successful model of communication in education in B&H. The paper presents results of research on the impact of the use of eDiary on the quality of communication between teachers and parents in three Bosnian schools.

Keywords: Quality, education, eDiary, communication between teachers and parents

1. UVOD

Uspješne reforme društvenih sistema uvijek počinju reformama obrazovanja. To bi morala biti praksa i u društvima u tranziciji kao što je društvo Bosne i Hercegovine. U obrazovnom sistemu BiH, reforme imaju za cilj podizanje njegovog kvaliteta, fokusiranje na dijete, osiguranje njegovog pravilnog razvoja, odgoja i obrazovanja primjerenog potrebama vremena koje dolazi i veću uključenost roditelja u odgojno-obrazovni proces. Kako navedeno ovisi i o kvalitetu nastavnika, reforma obrazovanja mora uključiti osavremenjivanje njihovih općih i stručnih znanja, matrica ponašanja te načina komuniciranja.

Novi tehnološki uvjeti mijenjaju komunikaciju nastavnika i roditelja djece školskog uzrasta. U eri u kojoj se ICT svakodnevno razvijaju i pronalaze novu primjenu, jasno je da se komuniciranje vezano za odgojno-obrazovni proces u bh. školama takođe treba razvijati. Komunikacija nastavnika i roditelja više ne može biti ista. Roditelji u BiH su preopterećeni različitim obavezama, žive „brzo“, imaju sve manje vremena za odlazak na tradicionalne roditeljske sastanke. Istovremeno, praksa ukazuje i da su za to sve manje motivisani. E-dnevnik ima za cilj pomoći da i u takvim uvjetima roditelji ostanu dobro informisani. U momentu uvođenja e-dnevnika, u praksi drugih zemalja bilo je različitih očekivanja od njegove primjene. Dok su mnogi smatrali da će e-dnevnik pospješiti komunikaciju nastavnika i roditelja, drugi su očekivali smanjen interes roditelja za dolazak u školu. Ipak, iskustva iz zemalja regiona pokazuju da roditelji, i pored upoznatosti sa ocjenama, dolaze u školu na individualne razgovore. Ali šta se dešava sa kvalitetom te komunikacije? E-dnevnik omogućava roditeljima da putem računara ili mobitela svakodnevno, a bez dolaska u školu, imaju informaciju o ocjenama i izostancima djeteta. Frekvencija i brzina informisanja roditelja time je bitno povećana. Dakle, na nekom „informativnom“, prvom nivou, komunikacija je očigledno na višem nivou. Naime, upravo ta brza i tačna informisanost roditelja „na daljinu“, može se smatrati polaznom tačkom njihove bolje komunikacije sa nastavnicima. Posjedovanje pravovremene i ažurne informacije o ocjeni ili izostanku djeteta iz škole, pruža roditeljima mogućnost da brzo reaguju te da tako spriječe dalje probleme ili unaprijede rezultate rada djeteta. E-dnevnik time ne samo da pokazuje svoj komunikacijski potencijal nego daje i doprinos efikasnijem odgojno-obrazovnom procesu u školi.

Rad će prikazati dio istraživanja o uticaju e-dnevnika na kvalitet komunikacije nastavnika i roditelja u bh. školama koje ga koriste. On takođe ima za cilj da već u ranoj fazi primjene e-dnevnika u bh. školama skrene pažnju da ovaj novi kanal komunikacije jeste koristan, ali da ne smije zamijeniti „živi“ kontakt sa roditeljima i razgovor o svim aspektima školskih aktivnosti. Informacija primljena putem e-dnevnika treba animirati roditelja na akciju: na razgovor sa djetetom o ocjeni ili izostanku ili na dolazak u školu radi razgovora sa razrednikom, pedagogom, nastavnicima o različitim aspektima školskog života njihovog djeteta. Prezentirani rezultati istraživanja u daljem će izlaganju pokazati šta o komunikacijskoj efikasnosti e-dnevnika misle nastavnici i roditelji u bh. školama.

2. E-DNEVNIK U FUNKCIJI UNAPREĐENJA KOMUNIKACIJE IZMEĐU NASTAVNIKA I RODITELJA

Elektronski dnevnik predstavlja „softverski paket za elektronsko ocjenjivanje učenika i arhiviranje ocjena, uspjeha i ponašanja učenika sa publikacijom ocjena za roditelja putem interneta i SMS poruka“. ^[1] Iz pomenute definicije, potpuno su jasni svi neposredni ciljevi ovog aplikativnog softvera. Praksa zemalja EU i zemalja okruženja pokazuje prednosti korištenja e-dnevnika u odnosu na papirnatu: nastavnici više nisu prinuđeni nositi teške dnevnike po kabinetima, sigurnost na novi način arhiviranih podataka je maksimalna, ocjene i

drugi podaci unose se brže i lakše. Različite evidencije i sl, postale su automatske pa time tačnije, brže i lakše za izradu. Ocjenjivanje je objektivnije jer nastavnici više nemaju uvid u druge ocjene učenika. Rad je olakšan razrednicima jer lako i brzo dolaze do svih podataka o svom odjeljenju. Općenito, e-dnevnik je zaista olakšao administrativni rad nastavnog osoblja.

Na nivou komunikacije između nastavnika i roditelja, e-dnevnik roditelju daje osnovne informacije o djetetu te je koristan na informativnoj ravni. Ali, on ne pruža uvid u sve ono što bi roditelj morao znati o školi u kojoj boravi njegovo dijete: kakva je infrastruktura škole, kako i koliko su opremljene učionice, koliko škola ima učenika, da li su neki od njih registrovani nasilnici, kakva je socijalna sredina itd; ko su uopće nastavnici, kakve su osobe i stručnjaci. Brojne su kontekstualne informacije o školi koje bi roditelji morali znati. Roditeljski sastanci na kojima se razmatraju neka opća pitanja bitna za svu djecu, upoznavanje sa razrednikom i predmetnim nastavnicima, sa roditeljima i djecom iz istog odjeljenja, interakcija, empatija, iznimno su bitni za kvalitetnu komunikaciju koja kao takva može uticati na pravilan razvoj i odgoj svakog djeteta. E-dnevnik u tom smislu može biti dobra početna komunikaciona tačka, ali ne može zamijeniti navedene „žive“ kontakte. Komunikacijska korisnost e-dnevnika kao aplikacije je neupitna i njen razvoj svakako treba podržati, ali vodeći računa da se ne padne u zamku prekida realnog prisustva roditelja u školskom životu svoje djece i pretjeranog oslanjanja na ovaj novi vid komunikacije.

2.1. Nove tehnologije kao prijetnja „živoj“ komunikaciji nastavnika i roditelja

Živimo u vremenu u kojem kontinuirano raste nivo općih i specifičnih očekivanja od novih tehnoloških dostignuća. Sudionici odgojno-obrazovnog procesa u bh. školama često i sami imaju prevelika očekivanja od tehnologije kao što je e-dnevnik. Tretiranje e-dnevnika kao komunikacione prečice, a ne samo jednog (od više potrebnih) kanala komunikacije sa roditeljima, može dovesti do nesporazuma u školi. Isključivo tretiranje verbalnih (u ovom slučaju, putem e-dnevnika distribuiranih) poruka kao jedino relevantnih u odnosu nastavnik-roditelj potpuno je pogrešan pristup. Eventualno pretjerano korištenje e-dnevnika umjesto „žive“ komunikacije nastavnika i roditelja znači nepotpunu i neefikasnu komunikaciju. Ukoliko ovaj odnos, prilikom korištenja e-dnevnika, poredimo sa poslovnim odnosom u nekom drugom poslovnom polju, vidljiva je velika sličnost. U posljednje dvije decenije, firme koje su tradicionalno imale uposlene u kancelarijama, omogućile su radnicima da rade van kancelarija, s obzirom da su tako stalno dostupni telefonskim pozivom ili slanjem e-maila (tzv. tele-rad, eng. tele-work).^[2] Međutim, velika očekivanja od tehnologije nisu ispunjena. Istraživači su zabilježili negativne efekte uslijed udaljenosti sudionika posla kao što su nedostatak zajedničkih stanovišta, problemi u međusobnim vezama i rješavanju konfliktnih situacija.^[3] Očigledno postoji i mogućnost da roditelji, nastavno osoblje i učenici, više gube nego što će dobiti novom tehnologijom (posebno na odgojnom planu). Međusobnim „nesusretanjem“ prije svega svi gube „kontekst“, a istovremeno dobivaju tzv. „virtualnu distancu“. Naime, u nedavnim istraživanjima, utvrđeno je da do gubitka konteksta dolazi kada se poslovi posreduju ekranima na tzv. "pametnim" uređajima. S obzirom da e-dnevnikom dolazi do dominacije „ekrana“ i u školi, postoji opasnost od gubljenja konteksta koji dijele roditelji i nastavnici. Fenomen "virtualna distanca" označava osjećaj psihološke i emocionalne otuđenosti čiji se postepeni rast razvija iz fizičke udaljenosti, poslovne udaljenosti i iz stvaranja distance u naklonosti.^[4] Uzimajući u obzir opasnosti od odsustva direktne komunikacije nastavnika i roditelja, očigledno je bitno i u bh. školama pravovremeno povesti računa o pravilnoj i razumnoj implementaciji e-dnevnika kao komunikacijskog alata.

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje uticaja korištenja e-dnevnika na kvalitet komunikacije između nastavnika i roditelja u školama u BiH, izvršeno tokom aprila 2015. godine, sprovedeno je empirijskim metodama prikupljanja podataka: ispitivanju anketnim upitnicima i analizi sadržaja dokumenata. Anketiranje (slučajni uzorak) je obuhvatilo 40 nastavnika u tri škole u BiH koje već koriste e-dnevnik te 20 roditelja školske djece koji već imaju iskustvo korištenja pomenute aplikacije. Vodilo se računa da uzorak obuhvati nastavnike i roditelje različitih starosnih kategorija, s obzirom da rezultati istraživanja drugih istraživača ukazuju da starosna dob ima uticaja na stavove u vezi sa korištenjem novih medija uopće u obrazovnom sistemu. S obzirom na temu ovog rada, prezentiran je samo dio istraživanja koji se odnosi na korištenje e-dnevnika kao novog komunikacionog kanala za međusobnu komunikaciju nastavnika i roditelja u bh. školama. Činjenice i podaci dobiveni istraživanjem, uz korištenje kvantitativne i kvalitativne analize, komparativne i statističke metode, upotrebjeni su ne samo za deskripciju i eksplikaciju nego i za sugestije i predviđanje promjena.

4. ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA U BH ŠKOLSTVU I DISKUSIJA

4.1. Istraživanje provedeno u grupaciji nastavnog osoblja u školama u BiH

Istraživanje provedeno među nastavnicima u tri škole u BiH koje koriste e-dnevnik, u dijelu koji se odnosi na očekivanja, pokazalo je da je 75 % nastavnika u fazi uvođenja e-dnevnika imalo „*pozitivan stav prema uvođenju e-dnevnika*“, 15 % je bilo neutralno odnosno „*ni za ni protiv*“ e-dnevnika, a 10 % je prema uvođenju e-dnevnika imalo „*negativan stav*“. Od navedenih 25 % sa neutralnim ili negativnim stavom, 70 % njih je starosti iznad 50 godina, a preostalih 30 % imaju između 40 i 50 godina. Da ovi odgovori vjerovatno imaju osnovu u nivou očekivanja od korištenja e-dnevnika, pokazuje slijedeće: Na pitanje „*S kojom od navedenih izjava se najviše slažete kada je riječ o Vašim očekivanjima od e-dnevnika u olakšavanju Vašeg svakodnevnog administrativnog posla?*“, 75% nastavnika je odgovorilo da su „*očekivali veliku praktičnu korist od e-dnevnika u smislu vođenja administracije, upisa ocjena, izostanaka i izrade svih potrebnih izvještaja*“, 17,5 % „*nije očekivalo značajnu korist*“, a 7,5 % „*nije očekivalo bilo kakvu praktičnu korist*“. Pogledajmo i šta su nastavnici očekivali kada je riječ o njihovoj komunikaciji sa roditeljima. Na pitanje „*Da li očekujete da će svakodnevno informisanje roditelja o ocjenama i izostancima djece putem računara ili SMS-a i bez dolaska roditelja u školu doprinijeti boljoj komunikaciji nastavnik-roditelj*“, samo 60 % ispitanih nastavnika je odgovorilo sa „*Da*“, 30 % je izjavilo da „*će komunikacija ostati ista i da e-dnevnik neće uticati na kvalitet komunikacije nastavnik-roditelj*“, a 10 % smatra da će „*e-dnevnik dalje udaljiti roditelje od škole i umanjiti komunikaciju sa nastavnicima*“. Nastavnici koji su očekivali bolju komunikaciju sa roditeljima u uvjetima korištenja e-dnevnika, pripadaju mlađoj i srednjoj starosnoj dobi.

Pogledajmo da li je u tri posmatrane škole došlo do naknadnih promjena u nekim od iznesenih stavova tokom korištenja e-dnevnika. 65 % ispitanika je odgovorilo da je „*potpuno zadovoljno praktičnim doprinosom e-dnevnika njihovom redovnom administrativnom poslu*“, 12,5 % „*uopće nije zadovoljno e-dnevnikom*“ dok je 22,5 % ispitanika izjavilo da „*nije ni zadovoljno ni nezadovoljno*“. Poredeći ove podatke sa rezultatima istraživanja početnih očekivanja od e-dnevnika, jasno je da su mnogi razočarani. Prije nego pokušamo razmotriti zašto je to tako, pogledajmo šta nastavnici misle o tome da li je komunikacija sa roditeljima postala kvalitetnija u uvjetima korištenja e-dnevnika. Samo 37,5 % nastavnika smatra da „*je komunikacija sa roditeljima postala kvalitetnija*“, 52,5 % njih smatra da je „*komunikacija ostala ista kao prije uvođenja e-dnevnika*“, a 10 % njih smatra da je „*komunikacija sa roditeljima lošija i da je e-dnevnik još više otuđio roditelje od škole*“.

Ne pretendujući da se u ovom radu daju detaljne analize svih faktora koji utiču na dobivene rezultate, ipak je neobično da e-dnevnik, po mišljenju ispitanika, nije ispunio osnovnu

komunikacijsku funkciju. Zato razmotrimo odgovor nastavnika na pitanje „Šta je po Vašem mišljenju najčešći razlog dolaska roditelja u školu nakon uvođenja e-dnevnika“. 57,5 % je odgovorilo da je najčešći razlog dolaska u školu „rutinsko opravdavanje izostanaka“, 20 % smatra da se roditelji najčešće pojavljuju „zbog potrebe za rješavanjem situacija u kojima je njihovo dijete akter neke svađe ili konflikta koji se ne može riješiti bez pomoći roditelja“. 12,5 % nastavnika smatra da roditelji najčešće dolaze „usljed nezadovoljstva niskim ocjenama djece kod pojedinih nastavnika“, a 10 % nastavnika tvrdi da „roditelji dolaze radi razgovora o mogućnostima postizanja boljih školskih rezultata djeteta i traženja savjeta“. Iz navedenog je jasno da nastavnici smatraju da roditelji ne pokazuju dovoljan interes za opće probleme odgojno-obrazovnog procesa. Kao profesionalci, oni su nezadovoljni i svjesni da rutinski dolazak roditelja radi pravdanja časova ne znači kvalitetnu komunikaciju. Dakle, usprkos početnom oduševljenju većine nastavnog osoblja, rezultati provedenog istraživanja ukazuju da su korištenjem e-dnevnika samo djelimično zadovoljni. Osnovu ovakvih stavova treba potražiti u nedostacima koji i dalje prate bh. školstvo. Npr, praćenjem prakse u školama koje koriste e-dnevnik primijećeno je da, pored unosa ocjena i izostanaka u e-dnevnik, nastavnici ocjene upisuju i u papirnati dnevnik. To im predstavlja samo nepotreban posao koji im oduzima vrijeme. Nastavnici se žale i na neadekvatnu računarsku opremu, na loše internetske veze i sl. Dalje, jedan broj (uglavnom nastavnika starijih od 50 godina) smatra da im nije pružena adekvatna edukacija i novu tehnologiju koriste s teškoćama.

4.2. Istraživanje provedeno u grupaciji roditelja školske djece u BiH

Kada je riječ o uvođenju e-dnevnika u bh. školama, rezultati našeg istraživanja u grupaciji roditelja koji ga zaista koriste (tj. čija djeca idu u škole u kojima se koristi e-dnevnik i koji imaju sve pretpostavke za korištenje ove aplikacije), pokazuju da je 70 % ispitanih roditelja „jako zadovoljno e-dnevnikom i informacijama koje im nudi te smatra da je on popravio njihovu komunikaciju sa nastavnicima“, 10 % njih izjavljuje da je „djelimično zadovoljno, e-dnevnik im je koristan izvor informacija i olakšava praćenje rada djece, ali nije značajno popravio kvalitet komunikacije sa nastavnicima“, 5 % izjavljuje da je „stepen mog zadovoljstva nizak. E-dnevnik pruža informacije o ocjenama i izostancima, ali su to nastavnici iskoristili kao alibi za još rjeđe kontaktiranje sa roditeljima“. 5 % roditelja „uopće nije zadovoljno ovom aplikacijom i smatra da je treba mijenjati i dopunjavati“. Interesantno je da 10 % roditelja smatra e-dnevnik nepotrebnim jer su „informacije o ocjenama i izostancima ionako redovno dobivali od svoje djece“.

Dakle, u BiH roditelji su generalno zadovoljni e-dnevnikom. Međutim, 30 % roditelja ipak je očekivalo više odnosno djelimično je nezadovoljno ovom aplikacijom. Gdje leži izvor nezadovoljstva, možemo potražiti i u odgovoru na pitanje „Šta smatrate najvećim nedostatkom e-dnevnika koji koristite?“ 30 % roditelja je nezadovoljno time što je „e-dnevnik često neažuran jer određen broj nastavnika svoje ocjene ne upisuje redovno“, 25 % roditelja „nije zadovoljno upisanim sadržajem, a nema mogućnost da odmah izrazi neslaganje“, 15 % smatra da je nepotrebno da idu u školu da bi pravdali izostanke djece i da bi to trebalo raditi putem e-dnevnika. 15 % nije zadovoljno jer „nema stalnu mogućnost korištenja interneta kod kuće“, a 15 % konstatuje da „e-dnevnik ponižava djecu jer im signalizira da im se ne vjeruje čime ih se nepotrebno udaljava od roditelja“. Neka buduća razmatranja svakako bi trebala dati dalji doprinos analizi korištenja e-dnevnika, njegove korisnosti za komunikaciju nastavnika i roditelja, ali i za kompletnu efikasnost bh. školstva. Ovaj rad je imao intenciju samo potaknuti dalja istraživanja korisnosti e-dnevnika u bh. školstvu kako bi ova aplikacija jednoga dana zaživjela u svojoj najefikasnijoj varijanti i na zadovoljstvo svih aktera odgojno-obrazovnog procesa.

5. ZAKLJUČAK

Aplikativni softver koji se pod nazivom e-dnevnik kao pilot-projekat u BiH pojavio prije pet godina, u domaćim školama još uvijek nije zaživio u očekivanoj mjeri. I dalje je velik broj skeptika kojima se ova nova tehnologija nije uspjela nametnuti kao nedvojbeno korisna. Ovakav stav je vjerovatno baziran na „okolinskim uvjetima“ rada nastavnika (slaba opremljenost škola računarskom opremom, slaba edukacija nastavnika u oblasti korištenja ICT-a, potreba da se, pored e-dnevnika, vodi i papirnata verzija, neuvezanost e-dnevnika sa bitnim bazama podataka i sl.). Rezultati našeg istraživanja ukazuju na potrebu da nadležni državni nivoi i nadležna ministarstva što prije:

- obezbijede potporu projektu e-dnevnika obezbjeđujući adekvatnu računarsku infrastrukturu i adekvatnu edukaciju nastavnika za rad sa novim tehnologijama.
- završe angažman na izmjenama postojećih pravilnika o pedagoškoj dokumentaciji kako bi se stekao pravni osnov za vođenje e-dnevnika kao jedinog oblika razredne knjige.
- pristupe razvijanju kompleksnijih informacionih sistema kao širih platformi čiji će e-dnevnik ostati koristan dio. Oni bi trebali omogućiti dvosmjernu komunikaciju i razmjenu većeg broja sadržaja između menadžmenta, nastavnika, roditelja, učenika, nadležnih ministarstava i institucija društva. Informacioni sistemi bi trebali biti razvijani od strane timova profesionalaca iz oblasti informatike, pedagogije, sociologije i svih drugih disciplina koje mogu dati kvalitetan doprinos sa aspekta svog predmeta djelovanja.

Kada je riječ o komunikacijskim ciljevima uvođenja e-dnevnika, samo 37,5 % nastavnika smatra da je komunikacija sa roditeljima postala kvalitetnija, dok to isto misli 70 % roditelja. Iz rezultata istraživanja i velikog broja izvještaja nadležnih institucija, možemo zaključiti da je u komunikacijskom smislu e-dnevnik kao aplikaciju potrebno dalje razvijati. Pri tom se ne smije zaboraviti na neophodnost da se nastavnicima i roditeljima stalno skreće pažnja da e-dnevnici nisu zamjena za roditeljske sastanke i razgovor nastavnika i roditelja o svim aspektima školskog života. Sa šireg komunikacijskog aspekta odnosno radi postizanja veće društvene korisnosti projekta e-dnevnika, bilo bi dobro razmisliti i o:

- povezivanju pojedinačnih aplikacija e-dnevnika sa ustanovama kao što su centri za socijalni rad i ranu prevenciju nasilja i sl. Pravovremena informacija o nekom problemu (ili naznaci problema) centru za socijalni rad od strane ovlaštene osobe iz škole (npr. pedagoga/psihologa) potencijalno može spriječiti brojne probleme maloljetničke delikvencije koji su u BiH nažalost u porastu.
- povezivanju e-dnevnika svih škola u jedinstvenu bazu podataka na nivou države, kantona, nadležnih ministarstava čime mu se povećava efikasnost.

E-dnevnik kao aplikativni softver u osnovnim i srednjim školama Bosne i Hercegovine iznimno je koristan administrativni i komunikacijski alat, ali on nije „čudotvorni štapić“ koji može riješiti nagomilane probleme u bh. školstvu vezane za korištenje IC tehnologija i veće uključivanje roditelja u odgojno-obrazovni proces. Ipak, projekat zaslužuje punu pažnju i podršku svih aktera odgojno-obrazovnog proces u bh. školama.

6. LITERATURA

- [1] Jovanović, M.: Pedagoška komunikacija kao faktor efikasnosti nastave, Pedagoška stvarnost, ISSN 0553-4569, Vol.55, No. 3-4, 2009, pp 368-382.
- [2] Leonardi, P.M.; Treem, J. W.; Jackson, M.H.; Too Connected? The Paradox of Telework, Communication Currents, Volume 5 , Issue 1 - February 2010.
- [3] Leonardi, P.M.; Treem, J. W.; Jackson, M.H.; The Connectivity Paradox, Journal of Applied Communication Research, Vol. 38, No. 1, February 2010., pp. 85-105
- [4] Sobel-Lojeski, Karen; "The Subtle Ways Our Screens Are Pushing Us Apart", Harvard Business Review, april 8, 2015, <https://hbr.org/2015/04/the-subtle-ways-our-screens-are-pushing-us-apart>